

ניסן התשפ"ד
פרקי אבות פרק א'

**לעילוי נשמה
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל
פרשת אחרי מות
שבת מברכים**

חידושי תורה ושאלות על **פרשת השבוע** וענייניא דיומא מ - **א'** ועד **ת'** ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 80 פסוקים = **יסוד , סוטה , מח לב , מולד**

בפרשת אחרי מות 28 מצוות, מתוכן 2 מצוות ו-26 מצוות לא תעשה (ספר החינוך)

עשה : עבודת יוה"כ • כסוי הדם. **לא תעשה** : שלא יכנסו בכל עת במקדש • שלא לשחוט קדשים חוץ לעזרה • שלא להתעדן באחת מכל העריות • שלא לגלות ערות אב • שלא לגלות ערות אם • שלא לגלות ערות אשת אב • שלא לגלות ערות אחות בכל צד שהיא אחות • שלא לגלות ערות בת הבן • שלא לגלות ערות בת הבת • שלא לגלות ערות הבת • שלא לגלות ערות אחות מן האב והיא בת אשת אביו • שלא לגלות ערות אחות אב • שלא לגלות ערות אחות אם • שלא לבוא על אשת אחי האב • שלא לבוא על אשת אחי האם • שלא לבוא על אשת הבן • שלא לבוא על אשת אח • שלא לבוא על אשה ובתה • שלא לגלות ערות אשה ובת בנה • שלא לגלות ערות אשה ובת בתה • שלא לבוא על שתי אחיות מחיים • שלא לבוא על אשה נדה • שלא נתן מזרעו למולך • שלא לבוא על הזכרים • שלא לבוא על הבהמות • שלא תשכבנה הנשים עם הבהמות.

מולד חודש אייר ביום רביעי בשעה 11.41 דקות ו 8 חלקים

ראש חודש אייר יהיה ביום רביעי ולמחרתו ביום חמישי הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

ר"ת של חודש אייר הם **אָנִי יְ-הוָה רַפְאֵךְ** (שמות טו כו). מכאן שחודש זה מסוגל לרפואה. וכן **אִיכִי יָשָׁבוּ יְבִשׁוּ רַגְעַ**. (תהלים ו יא) המזמור מדבר כשהיה דוד המלך חולה ונתרפא. בחודש זה התחיל המן לרדת, **לָחֶם אֲפִירִים**, לחם הנבלע באיברים, ולא היה בא מזה שום חולי ושום מאוב, נמצא שבחודש הזה נתרפאו כל החולאים, על כן נשאר טבע קיים שהחודש הזה סגולה לרפואה. (בני יששכר) בחודש זה מרפא אותנו הקב"ה בכבודו ובעצמו, שהיא רפואה שלמעלה מהטבע, העוקרת את החולי כאילו לא היה מעולם. (חת"ס) איתא בגמרא (שבת קמז ב) **דְּאָמַר שְׁמוּאֵל**: פולגהו **שְׁקִינְיָ** (משקין לרפואה) מדיקתא וְעַד עֲצָרְתָא מְעַלְוֹ. עוד מובא כי הגשמים שירידים בחודש אייר הם רפואה גדולה לכל החולאים. חודש אייר מלא מצוות עשה דאורייתא בכל יום ויום, בו מצווים עם ישראל במצווה היקרה – ספירת העומר. והוא תחילת הקיץ, בחודש זה מתחילים ללמוד את מסכת אבות. איתא במדרש שמואל – 'מכאן מתחיל הזמן להתחמם, ומתעוררים התאוות הגופניות, ויצר הרע מתחיל להשתחרר ולהתגבר. על כן נהגו מחודש זה ללמוד את מסכת אבות מידי שבת, שהיא מלאה תוכחות, ומעוררת את האדם לרדוף אחרי כל מדה טובה ומגברת יצר טוב על יצר רע'.

הפטרות פרשת אחרי מות (יהזקאל כב וְאֵתָהּ בֶן אָדָם הַתְּשֻׁפֵט הַתְּשֻׁפֵט) היא נדירה ביותר ונקראת בממוצע אחת לעשרים שנה בלבד (בפעם האחרונה נקראה בשנת תשנ"ז, בפעם הבאה תחול בע"ה בשנת תת"א) משום שבדרך כלל הפרשה מחוברת לפרשת קדושים ורק בשנים מעוברות קוראים אותה לבדה. בנוסף פרשת אחרי מות יוצאת לעיתים בשבת הגדול או בשמיני של פסח בחוץ לארץ. אבל הסיבה העיקרית היא שלפעמים שבת אחרי מות יוצאת בשבת רגילה ועדיין קוראים בשבת זו את הפטרות פרשת קדושים, זאת בגלל שפרשת קדושים יוצאת בר"ח או בערב ר"ח אייר. ויש שנהגו להפטיר את הפטרות הלוא **כְּבִנְיָ קְשִׁיִּים** (עמוס ט).

ה' שמות נשמה – נפש, נשמה, רוח, יחידה, חיה ר"ת בגימטריא עולה **שיח**. וכן אותיות של תיבות שניות של ה' חומשים: **בְּרֵאשִׁית בְּרָא , וַיִּקְרָא אֵל , וְאֵלֶּה שְׁמוֹת , וַיְדַבֵּר יְ-הוָה , אֵלֶּה הַדְּבָרִים , בגימטריא שחי , זהו אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱלֹהִים יְחִי בְּהֶם .** (ויקרא יח ה) (רבינו יהודה החסיד)

הטעמים שנהגו לאפות בשבת הראשונה שלאחר הפסח חלה בצורת מפתח

בעת הזאת כשאכלו ישראל מן המן מהקרבנות העומר ואילך לא אכלו עוד מהמן, כמו שכתוב (יהושע ה יא) **וַיֵּאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמִּקְרַת הַפֶּסַח** ואיתא בגמרא ממחרת הפסח אכול, עד השתא לא אכול, ומאז התחילו לאכול מתבואת הארץ, והיו צריכים ישראל לפרנסה, כי עד עתה היה להם המן. וידוע שלכל דבר יש שער, כמו שאנו מתפללים שיפתח לנו השי"ת שערי פרנסה. ומזה השתרבב המנהג לעשות צורת מפתח על החלות, לרמוז שיפתח לנו ה' יתברך שערי הפרנסה. **טעם נוסף** – כתוב בשיר השירים (ה ב) **פֶּתַח לִי אֶחָתִי רֵעִיתִי**. ידוע מאמר חז"ל שהשי"ת מבקש מבני"י פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וידוע שכנסת ישראל נקראת כלה, וגם נקראת בבחינת לחם, ע"ד **כִּי אִם הִלָּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל** (בראשית לט ו) ובפסח כל השערים ומוחין עלאין פתוחים, ואח"כ ננעלו השערים, וצריכים אנו לפותחן. ולכן מכינים החלות בשבת זו כמפתחות, לרמוז בזה שאנו פותחים מעט על ידי מצוות השבת, וה' הטוב יפתח לנו אֶת אוֹצְרוֹ הַטּוֹב, וְיִצְוֵנו שְׁחָקִים מִמֶּלַע וְיַדְלִתֵּנוּ שְׁמַיִם יַפְתַּח, וכאשר נתן לאבותינו המן בחודש אייר שברכים בשבת זו. (אוהב ישראל)

פרקי אבות - **עֲקָבְיָא בֶן מְהֻלָּאֵל אוֹמַר**: **הַסְתַּמְל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים , וְאִין אַתָּה בָּא לִידֵי עֲבָרָה . דַּע , מַאיִן בָּאתָ וְלָאִן אַתָּה הוֹלֵךְ וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עָתִיד לָמוֹן דִּין וְחֻשְׁבוֹן .** (אבות ג א) מה הטעם שנאמר דין לפני חשבון, לכאורה החשבון הוא קודם הדין. הביאור הוא שדנים אותו על שעבר עבירה זהו דין, חשבון הוא על שבאותה שעה שעשה העבירה היה יכול לעשות מצוה או ללמוד תורה, וזה החשבון שמחשבים את העיתים והרגעים שהיו לריק ומענישים אותו על זה מלבד שעושיים אותו על העבירה גופא שעשה. (שנות אליהו, דרך אבות)

כָּל מַחְלָקַת שְׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם , סוּפָה לְהַתְקִיבָם וְשְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם , אִין סוּפָה לְהַתְקִיבָם . אִיזוּ הִיא מַחְלָקַת שְׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם? זוּ מַחְלָקַת הַלֵּל וְשְׂמַאי . וְשְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם , זוּ מַחְלָקַת קֶרַח וְכָל עֲדָתוֹ . (אבות ה יז) מה הטעם שלא נקט שאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח ומשה.

לפי שקרח עצמו היה חולק עם עדתו, שהם בעצמם גם כן היו שונאים זה את זה, וכל אחד רצה להיות ראש, רק מפני שרצו לחלוק על משה רבינו ואהרן הכהן עשו שלום לפי שעה, והוה מחלוקת קרח וכל עדתו, שבין קרח ועדתו היה גם כן מחלוקת, וכן בכל מחלוקת מעורב גאוה וגדלות ופניות אחרות. (נועם אלימלך). **מה הטעם** שנקטה המשנה זו **מַחְלָקַת הַלֵּל וְשְׂמַאי** ולא נקטה זו מחלוקת בית הלל ובית שמאי. לפי ששמאי והלל נחלקו לשם שמים דווקא, זה אמר הלכה כך היא כך צריך להיות וזה אמר לא כך אלא כך היא ההלכה וכך צריך להיות, ולא היתה כוונתם לשום פניה פניה, שזה אמר שרבי שלי גדול ביותר, והיה מעורב לאפוקי תלמידיהם דהיינו בית שמאי ובית הלל היה נמצא ביניהם כמה וכמה שכוונתם היתה לאיזה פניה, שזה אמר שרבי שלי גדול ביותר, והיה מעורב בגאוה וגדלות וכדומה פניות אחרות, על כן נקט התנא איזוהי מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמאי דווקא, וההיפך היתה מחלוקת קרח וכל עדתו. (מאור ושמש פרשת קרח)

שאלות

- א. הראשון שלבש בגדי כהונה.
- ב. מה הטעם שתקנו לנו חז"ל לקרוא פרשת העריות ביום הכפורים.
- ג. ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרקת. (ויקרא טו יב) מה הטעם דכתיב ומלא חפניו ולא כתיב ומלא חפנים.
- ד. כתב השו"ע (יו"ד קע"ט ב) נהגו שאין מתחילין בב' ובד' ואין נושאים נשים אלא במילוי הלבנה. ביאר הלבוש - ובשני ורביעי נמי אין מתחילין משום הכוכבים הצומחים בהם שהם קשים, ומה שאדם יודע שהוא כנגד המזל לא יעשה, כי לא יסמוך על הנס. אלא שלכתחילה לא יחקור אחר זה משום תמים תהיה עם י-הנה א-להיה. (דברים יח יג) כמו שנתבאר שלא ישאל ויחקור באיזה יום או באיזה שעה ישלוט הכוכב הטוב או הרע. אבל בימים אלו שיודעים כוכב שלהם בלא חקירה - ישמור מלעשות כנגדם, ולא יסמוך על הנס. איזה דבר אפשר להתחיל בימים ב' וד', רמוז בפרשתנו.
- ד. איתא בגמרא (יומא נג ב) שהכהן הגדול היה מתפלל בקודש הקדשים ואומר לא יעדי עבדי שולטן מדבית יהודה. מה הטעם שהכהן הגדול היה מתפלל בלשון ארמית ולא אמר את הפסוק (בראשית מט י) לא יסור שבט מיהודה שזוהו תרגומו.
- ה. מה הטעם שלא מברכים ברכת שהחינו על מצוות ספירת העומר.
- ו. ראה בפרשה שאין עושים גזירה לגזירה.
- ז. שם נוסף לחודש אייר - והטעמים שנקרא כך .
- ז. כתב התבואות שור (סימן ב סעיף טז) כשם שמומר לחלל שבת הוי מומר לכל התורה כולה הוא הדין מומר ליום הכיפורים הוי מומר לכל התורה כולה. ומקור דבריו מדברי הרמב"ם דהכותב גט בשבת או ביום הכיפורים בשוגג הרי זו מגורשת, ומשמע דמזיד אינה מגורשת. וכן משמע מהרמ"א (שו"ע אה"ע קג ה) אבל כתבו (הגט) בזדון ביום כיפורים ושבת, הרי זה בטל מדאורייתא. מה הטעם שמחלל יו"כ הוי כמומר לכל התורה כולה דבשלמא במומר לחלל שבת שייך הטעם שמעיד עדות שקר שלא שבת (ח"ו) הקב"ה במעשה בראשית, וזה לא שייך ביום הכיפורים.
- ח. ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב. (ויקרא טז יח) קי"ל שצריך לערבב את הדם, ודם הפר מרובה מדם השעיר ואם כן בטל המיעוט ברוב, היה לו לומר ולקח מן הדם.
- ט. ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אהד לעלה. (ויקרא טז ה) מה הטעם שקרבן אהרון ביוהכ"פ לחטאת הוא פר, וקרבן העם לה' לחטאת הוא רק שעיר? היה ראוי להטיל על ציבור שלם קרבן גדול יותר או לכל הפחות שיהיו זהים, כמו שמצינו בקרבן העלם דבר הכהן המשיח מביא פר וגם הציבור בהעלם דבר מביאים פר. מדוע ביוהכ"פ הכה"ג מביא קרבן גדול יותר מהציבור.
- י. ולקח מדם הפר והנה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו. (ויקרא טז יד) מנין ההזאות על הכפורת ולפני הכפורת כמנין הבריתות שנכתרו בהר סיני שעברו עליהם בחטאתם.
- כ. איתא בגמרא (יומא כו.) תנא: מעולם לא שנה אדם בה בעבודת הקטורת שתמיד נמצא כהן חדש לעבודה זו. מאי טעמא? אמר רבי חנינא: מפני שמעשרת מפני שסגולתה להביא עושר. היכן מצינו שהכהן הקטיר יותר מפעם אחת. והביאור בזה.
- כ. ביום זה נפטר יהושע בן נון ונקבר בהר אפרים ולא נספד כראוי, והוא תענית צדיקים.
- ל. ראה בפרשה שהשתיה בכלל אכילה. נפק"מ - כגון אם נשבע או נדר שלא יאכל, אסור לו גם לשתות.
- מ. והיתה לכם לחקת עולם בהחדש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר בתוכם. (ויקרא טז כט) גר חייב בכל התורה כולה. מה הטעם שנאמר חייב על הגר להתענות ביום הכיפורים, והא חייב בה ממילא ככל ישראל.
- נ. כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיהו ס, כא) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר משעי מעשה ידי להתפאר. מה הטעם שנהגו לומר משנה זו השנויה במסכת סנהדרין (יא א) לפני כל פרק ופרק מפרקי אבות.
- ס. איתא בגמרא (בב"ב טז א) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות. שם בו מכנים את השטן ואשתו.
- ע. את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני י-הנה א-להיכם. (יה ד) מה הטעם שבפסוק זה הקדים משפטים לחוקים, ואילו בפסוק הבא ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני י-הנה. (יה ה) הקדים חוקים למשפטים.
- ע. מה הטעם שהזכיר ג' פעמים את הגר באיסור הדם. ואיש איש מבית ישראל ומן הגר בתוכם אשר יאכל כל דם (ז' ג) כל נפש מקם לא תאכל דם והגר הגר בתוכם לא יאכל דם. (ז' יב) ואיש איש מפני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו ויכסהו בעפר. (ז' יג).
- פ. וידבר י-הנה אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני י-הנה וימתו. (ויקרא טז"א א) איתא בזהר הקדוש שנדב ואביהוא עדיין היו למטה מעשרים שנה לפיכך נקראו בני אהרן כלומר ברשות אביהם. לכאורה קשה כיצד נענשו וקי"ל שביט דין של מעלה לא מענישים פחות מבן עשרים.
- צ. איתא בגמרא (ברכות נז א) הנפקה בתלום - סימן יפה לו, שנאמר (ישעיהו נא יד) : "מהר צעה להפסות". והני מילי דלא קנח. - הביאור בזה .
- ק. במצוות כסוי הדם על השוחט לכסות בעפר את הדם של עוף או חיה טהורה לאחר שחיתתם. איזה עופות כשרים אינם טעונים כסוי הדם לאחר שחיתתם. (ונשחטו כהלכה)
- ר. בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה. (ויקרא טז ג) בזאת פרש"י - גימטריא שלו ארבע מאות ועשר, רמז לבית ראשון. לכאורה מדוע הזכיר את רק אהרן הרי הדברים נאמרו גם לצאצאיו, כמו"כ מדוע לא רמוז בית המקדש השני.
- ש. כתנת בד קדש וקדש ומקנסי בד יהיו על בשרו ובאבנטו בד יחגר ובמזבחתו בד יצנף (ויקרא טז ד) פרש"י - מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחיץ, שיש בהם זקב, לפי שאין קטגור נעשה סגור; אלא בארבעה, ככהן הקדוש, וכלן בוץ. איזה פריט מזהב היה הכהן הגדול לובש בשעה שנכנס לקודש הקדשים ביום הכיפורים, והביאור בזה.
- ש. וידבר י-הנה אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני י-הנה וימתו. (ויקרא טז"א א) מה נאמר לו בדיבור זה, הרי נאמר מיד אח"כ ויאמר י-הנה אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש (ויקרא טז ב).
- ת. כמה זמן עבר מזמן בנין המשכן בימי משה ועד בנין בית המקדש הראשון, וכן כמה זמן מבנין בית המקדש הראשון ועד שנבנה שנית בימי עזרא.

תשובות

- א. אדם הראשון – איתא במדרש כך שנו רבותינו, עד שלא הוקם המשכן היו הבהמות כשרות, והעבודה תלויה בבכורות, אדם הראשון שהיה בכור לעולם, לבש תחילה בגדי כהונה, שנאמר (בראשית ג כא) : **וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׂם**, וכתוב (ויקרא טז ד) **כִּתְנֵת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ** (אגדת בראשית פרק מג)
- ב. בקשת רחמים וסליחה היא מלפני הקב"ה – לומר רבון העולמים כשם שהזהרת אותנו על העריות, כענין הזה באנו לפניך לבקש רחמים שלא תגלה את ערותינו מחטאתינו, כמו שנאמר **וַתְּשַׁלֵּיךְ בַּמַּצְלוֹת יָם פֶּל מַטְאוֹתָם**. * (מושב זקנים)
- ג. גדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו – ואין צריך לשער במידת חפנים של אדם בינוני. לפיכך כתיב **וַיִּמְלֵא הַקִּפְנִי** (תו"כ)
- ד. דבר מצווה מתחילים בימים ב' ד' ולא חוששים, כגון להתחיל ללמוד מסכת. וסימן לדבר בפרשתנו (טז ד) **בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ**. (אמרי יצחק בשם הגר"א)
- ד. דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם בעל פה. (גיטין ס ב) לכהן הגדול לא הותר לקחת עימו חומש בהיכנסו לפני ולפנים ולכן השתמש בלשון התרגום. (סדר יומא בשם הגר"א)
- ה. הכנה היא למצווה אחרת לחג השבועות – ולא מברכים על מצווה שהיא הכנה, ומברכים שהחיינו בחג השבועות שהיא המצווה העיקרית ופותר את שתיהן. (שו"ת הרדב"ז ח"ד סימן רנ"ו א') **א"נ** לפי שהם ימי דין על התבואה ולכן העומר בא מן השעורים (שיבולי הלקט) ונהגו שלא לברך ברכת שהחיינו בימי הספירה. (בגדי אהרן בשם סודי רזא)
- ו. **וַיִּשְׁמְרֵם אֱת מִשְׁמַרְתִּי** (ויקרא יח ל) דרשו חז"ל עשו משמרת למשמרתי, כלומר גזירות ותקנו תקנות כדי שמצוותי וחוקותי יתקיימו וישתמרו. ובלשון המשנה (אבות א א) עשו סייג לתורה. פרש"י (ביצה ב ב) והא דאמרין בכללי הש"ס שאין גוזרין גזרה לגזרה מהאי קרא נפקא **וַיִּשְׁמְרֵם אֱת מִשְׁמַרְתִּי** עשו משמרת כלומר גזרה למשמרתי לתורתך ולא משמרת למשמרת **שלא יעשו גזרה לגזרה**.
- ז. זיו – שנאמר **בַּשָּׁנָה הַרְבִּיעִית בַּחֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְמַלְכּוּת שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּבְּרַח הַבַּיִת לִי-הַנֶּה**. (מ"א א) פרש"י – הוא אייר דאית ביה זיוא לאילנא וכן תרגם יונתן 'זיו נצניא'. כתב המצודות ציון – זיו ענין זוהר ונוגה כי **מִנְגַּה נִגְדָּו** שמואל ב כב יג תרגומו מזיו יקריה וחודש אייר נקרא זיו על שם זוהר הפרחים והנצנים הנראים אז בארץ. **א"נ** לפי שאבות העולם נולדו בחודש ניסן, חודש אייר היה החודש הראשון בחייהם של האבות 'זיונתו עולם' שהאירו את העולם באורם. (ר"ה יא)
- ז. זילזול הוא בכפירת יום הכיפורים שמכפר על כל עבירה ואם כן נעשה חשוד שיעבור על כל התורה כולה. (פרדס שמאי)
- ח. חשוכים הם משום שעולים על גבי המזבח, ואינם מבטלים זה את זה אע"פ שזה רוב וזה מיעוט. (מנחות כב א) (תורה תמימה)
- ט. טומאת המקדש וקדושתו מכפר הפר של כהן גדול והשעיר של הציבור, הכהנים הנמצאים תמיד בביהמ"ק עלולים לחטוא בחטא זה יותר משאר העם המרוחקים מאהל מועד, לפיכך מביאים הכה"ג ואחיו הכהנים קרבן גדול יותר. (אזנים לתורה)
- י. י"ו הזאות על הכפורת ולפני הכפורת, שהרי עשה כן משעיר החטאת (למעלה ולמטה ח' הזאות) ופר החטאת (למעלה ולמטה ח' הזאות), כנגד י"ו בריתות שנכתבו בסניי אשר עברו עליהם בחטאתם וכן עשה לפרוכת, נגד בריתות שבאהל מועד, וכן י"ו הזאות על מזבח הזהב הפנימי בשירי הדם נגד בריתות שבערבות מואב, כי בג' מקומות כרת הקב"ה ברית עם ישראל. (פענח רזא) *
- כ. כהן גדול מקטיר הקטורת בכל שנה לפני ולפנים. מכיוון שכל הטעם שלא הניחו לכהן אחד להקטיר יותר מפעם אחת היה כדי שלא יתעשר כהן הדיט יותר מהכהן הגדול, אבל ככהן גדול אין לחוש שיתעשר, שהרי עליו נאמר (ויקרא כא י) **וַתִּפְתַּח הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו** שיהא גדול מאחיו בחמשה דברים, בנוי בכח בעושר בחכמה בכבוד. ואם אין לו, אחיו הכהנים מעשירין אותו, שנאמר **וַתִּפְתַּח הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו**, גדלוהו משל אחיו. (שפת אמת – יומא כו.)
- כ. כ"ו ניסן – נפטר יהושע בן נון והוא תענית צדיקים. (שו"ע א"ח תק"פ ב) איתא בגמרא (שבת קה ב) **אָמַר רַב יְהוֹנָתָן אָמַר רַב: קָל הַמִּתְעַצֵּל בְּהַסְפָּדוֹ שֶׁל חֶקֶם - רְאוּי לְקַבְּרוֹ בְּחַיּוֹ, שֶׁאֵמַר: 'וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּגִבּוֹל נַחְלָתוֹ בְּתַמְנַת סָרַח אֲשֶׁר בְּהַר אֶפְרַיִם מִצְפּוֹן לְהַר גִּעְשׂ', מְלַמֵּד שֶׁרְגַשׁ עֲלֵיהֶן הַר לְהוֹרְגָן**. פרש"י - שלא הספידו כראוי. פ' התוספות - משום דלא אשכחן דכתיב ביה ויבכו אותו שלשים יום כמו במשה ואהרן. ע"כ תוספות שאנץ.
- ל. **לֹא תֹאכַל דָּם** (ויקרא יז ב) מכאן שהשתיה בכלל אכילה. (ירושלמי יומא פ"ח ה"ג)
- מ. מוחלץ לו על כל עונותיו – וקיימא לן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי (בימות מח ב), והוה אמינא שאם נתגייר לפני יום הכיפורים מאחר ונמחלו לו כל עונותיו אינו צריך לצום, קמ"ל. (פרדס שמאי)
- נ. נחמה היא לעם ישראל – לפי שראו חכמי הדור גלות ישראל וצרותם, ובאו בדברים אלו לנחמם שידעו מעלתם העליונה, ואין זה שכר מצוות כלל, כי כמה שהם מעשה ידיו יש בהם המעלה העליונה ולכן זוכים לעולם הבא, ומלבד זה יש להם מדרגה שניה שהן המידות הטובות והישרות והמדרגה השלישית היא התורה שניתנה להם. כדי שישמח האדם בחלקו ונחלתו לעולם הבא. (דרך החיים) *
- ס. סמ"ל ו'לילית" – כתב הפתח עינים (בב"ב טז א) כי ס"מ ו'לילית שהם מקור היצה"ר בגימטריא תרי"א ולכן העוסק בתורה ניצול מהם כי תור"ה גימטריא תרי"א לבטלם וז"ש אם אתם עוסקים בתורה אי אתם נמסרים בידו כי תורה גימטריא תרי"א מרחקת ס"מ ו'לילית שהם גימטריא תרי"א. כתב הרא"ש (ויקרא טז כב) הענין כך הוא כעבד המקבל פרס מרבו היה נוטל סמ"ל אותו היום והיה מלמד סניגוריא על ישראל ואומר רבש"ע יש עם אחד בארץ שדומין למה"ש המה מלובשין ועמוטפין לבנים ועומדין יחפים ומעונים גדולים וקטנים בלי עון בנין הם **וּמִי כַעֲמָה בְּיִשְׂרָאֵל** אמר הקב"ה אתה מלמד סניגוריא על בני חייך שאתה טיטול פרס ותהנה מסעודתי יתנו לך שעיר אחד אבל לא יעשו בו זביחה והקטרה זריקה וקבלת דמים ככל עבודת קרבן ה' חלילה ואין מקום לרדות בנו המינים כי שום דבר מעבודת הקרבנות לא נעשה באותו שעיר ואותו היום לא היה יכולת בידו לקטר וז"ה (זכריה ג ב) **יָצַע יְ-הוָה בְּהַשְׁטָן בְּגִמְל' שִׁס"ד** כמנין ימות החמה שבכל השנה לכד יום א' והוה יום כפור שאין בו יכולת לקטר יסכר פיו באותו פרס שנוטל משולח גבוה.
- ע. עולם הזה האדם נקרא מהלך כדכתיב (זכריה ג ז) **וַנִּתְּתִי לָךְ מִהַלְכִים בֵּין הָעֲמֻדִים הָאֵלֶּה** ובעולם הבא נקרא האדם יושב כמאמרם ז"ל (ברכות יז א) **צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעֲטוּרֵיהֶם בְּרָאשִׁם** הקדים המשפטים שהם שכליות לחוקים שאין טעמם נגלה לומר לך **לֹא זֶה** שבזכות המשפטים תזכה להתהלך לפני ה' אלא **אֵף זֶה** שבקיום החוקות אע"פ שאין טעמם נגלה מ"מ תזכה על ידם להתהלך לפני ה'. בפסוק **וְתִי בְּקֶהֱם** פרש"י לעולם הַבָּא, הפך הסדר דרך **לֹא זֶה** כי בקיום החוקות פשיטא שתזכה לעולם הבא מאחר וכל מעשיך לש"ש, אלא אפילו בקיום המשפטים שכבר קבלת שכרך בעוה"ז מ"מ תזכה גם בעבורם לחיי העוה"ב. (כלי יקר)
- ע. ענין הוא הגר ע"פ רוב – לפי שבא לגור בארץ נכריה, ומצינו ברות המואביה שהיתה בארצה בת מלך, וכשהלכה עם חמותה אל ארץ יהודה, הוכרחה בימים הראשונים להתפרנס מלקט שכחה ופאה. וכשיעלה בידו לצוד חיה או עוף יאמר לאכול גם את הדם, כי העניות תעביר אותו על דעתו, לפיכך הזהירה אותו התורה וחזרה והזהירה. (אזנים לתורה) **א"נ** לפי שרגיל היה לאכול את הדם הוצרך משנה אזהרה מיוחדת.
- פ. פיקח ובר דעת מופלג נענש אפילו לפני גיל עשרים. וכן מצינו אצל עלי הכהן שאמר לשמואל שהוא חייב מיתה אע"פ שהיה בגיל שנתיים ימים, לפי שהיה גדול בחכמה. וזהו שכתוב **בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי יְ-הוָה וַיִּמְתּוּ** מכיון שהיו גדולים בחכמה ובדעת לפיכך נענשו אע"פ שהיו פחות מגיל עונשים. (הדרש והעיון) *
- צ. צדיק רואה חטאיו לנגדו תמיד, וזה הרמז בנפנה בחלום, דחטאיו מכונים בשם צואה לנגדו וכי קנה נרמז כי רחץ ה' את צואתו בַּרוּחַ מְשֻׁפָּט. (אמרות ה)
- ק. קדשי המזבח (עופות הקרבין ע"ג המזבח) וכן קדשי בדיק הבית (שאסורים בהנאה והיא שחיטה שאינה ראויה) פטורים מכיסוי הדם. (חולין פו ב) וכן אם שחט עוף או חיה ושחט עליה בהמה, פטור מלכסות. (שו"ע י"ד כ"ד)
- ר. רשעים היו הכהנים בביהמ"ק השיגו ומחמת רשעותם לא השלימו את שנתם, לעומת ביהמ"ק הראשון שהיו הכהנים הגדולים צדיקים. וברא כרעא דאבוב לפיכך נחשב שאהרן בעצמו המשיך לחיות ולבוא אל הקודש וזהו רק בביהמ"ק הראשון. (אוצר אפרים)
- ש. 'שרשרת של זהב' היתה נקשרת לרגלו של כהן גדול ביום הכיפורים בעת שנכנס לקדש הקדשים. איתא בזהר (ה"ג טז א) **וְקִטְרָא דְדַהְבָּא זְקַפָּא בְּרַגְלֵיהּ**. והביאור בזה – י"א שהיתה מחופה בלבן, וי"א לפי שהיא בזיון עבורו שמא ימות ולכן אינה קיטרוג, ואינה בגד ורק הבגדים מכפרים. ואע"פ שהכרובים והמזבח היו של זהב לפי שאין בהם חיות, אבל הבגדים כשהיו מלבושו היו בהן חיות. (עטרת זקנים)
- ש. שריפת פרה אדומה נאמרה לו בנתיים כאן כדי שיטהרו אותם שנטמאו, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ובו ביום מתו (מגילה ב), ובשני בניסן נשרפה הפרה. (ואע"פ שדיני פרה אדומה נכתבו בפרשת חוקת נאמרה כאן ונסדרה אח"כ ואין מוקדם ומאוחר בתורה) (פענח רזא) *
- ת. ת"פ שנה מזמן בנין המשכן בימי משה עד בנין בית המקדש הראשון. וכן ת"פ שנה מבנין בית המקדש הראשון ועד שנבנה שנית בימי עזרא. *

מקורות / חידודון *

ב. כתב הרא"ש - מה שאנו קוררים בעריות במנחת יזה"ך לפי שנפשו של אדם היא מעונה ביום כפור בעת ההיא בעת המנחה וגם ביום הכפורים יש הרבה נשים שהם מתקשטות לכבוד היום והם נכשלים בהם כל ימות השנה וגם נכשלו בעריות לפיכך קורין בהם כדי להשיב לב לחזור בתשובה.
י. בפרק הוציאו לו (יומא נח ב) אמרינן זה מזבח הפנימי, והיה מזה מדם הפר למעלה ולמטה ח' וכן מדם השעיר ח' הרי י"ו. אין לך כל מצוה ומצוה שלא נכרתו עליה י"ו בריתות, על שם (שמות כד ח) דם הַבְּרִית אֲשֶׁר פָּרַת יְ-הוָה עִמָּכֶם. (מושב זקנים)

משנה יומא ה ד - נכנס למקום שנכנס, ועמד במקום שעמד, והיזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף. מה הטעם שמה אחד למעלה וז' למטה?

לפי שדי לתחתונים שיהא אחד מז' לעליונים, כדאיתא בספרי (דברים לב ג) **פִּי שָׁם יְ-הוָה אֶקְרָא** לא הזכיר השם אלא אחר כ"א תיבות, ממי למד ממלאכי השרת שאין אנו מזכירין את השם אלא לאחר ג' תיבות שנאמר (ישעיה ו ג) **קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְ-הוָה צְבָאוֹת**. אמר משה די לי שאהיה אחד מז' במלאכי השרת זה כ"א תיבות. ובנביאים מן חזון ישעיהו עד השם כ"א תיבות, **חֲזוֹן יִשְׁעִיָהוּ בֶן אַמּוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עֲזַרְיָהוּ יוֹתָם אֶחָז יִחְזַקְיָהוּ מֶלֶכִי יְהוּדָה. שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ פִּי יְ-הוָה דַּבֵּר. (ישעיהו א א-ב).** ובכתובים אמר דוד בתהלים במזמור קמ"ח **הִלְלוּ יְהוָה הֵלְלוּ אֶת יְ-הוָה מִן הַשָּׁמַיִם הִלְלוּהוּ בַמַּרְוָמִים, ח' הללויות ואחת למטה, הִלְלוּ אֶת יְ-הוָה מִן הָאֲרֶץ** די להיות אחת משבעה, לכך אחת למעלה וז' מלמטה, הרי ח' הזאות. (מושב זקנים)

ג. כתב הכל בו - כדי לפייס את דעת עמי הארץ, היינו שלא יתייאשו מן התשובה ומן הגאולה לומר שאבדה תקותם מחמת עבירות שבידם. (מחזור ויטרי) או שבשמעם דברי המוסר המרובים שבפרקי אבות, לא יתייאשו מלזכות לחיי העולם הבא, משום שאין באפשרותם לקיים את כל הדברים הללו, שלכך מקדימים משנה זו לעודד את רוחם וללמדם שכל אדם מישאל באשר הוא יש לו חלק לעולם הבא. (מדרש שמואל)

ע. א"נ משפטים אלו הדיינים תעשו זה שיהא בידך מקל ורצועה לרדות. לכך הקדים משפטים לחוקים ועשיה לשמירה. (פענה רוא)

פ. **אָמַר לָהֶם: שִׁבְקוּ לִי דְאֶעֱנִישִׁיהּ, וּבְעֵינַי רַחֲמֵי וְיִהְיֶה לָךְ רַבָּה מִיָּנִיהּ.** קשא והלא אמרו רבותינו ז"ל המורה הלקה בפני רבו חייב מיתה בידי שמים, ואם כן אם היא לא תרצה מן השמים יעשו משפט? ועוד אין צורך במעשה עלי כי דבר זה מסור בידי שמים? ונראה לי בס"ד מאחר שהיה קטן בן ב' שנים לא יענישוהו מן השמים, ולכך היה רוצה עלי לגזור עליו מיתה בפיו, מיהו קשא והלא גם ענוש לצדיק לא טוב, ולמה כל כך היה משתדל להענישו, ואם מן השמים לא היו עושין בו דין משום דאינו בר עונשין, כל שכן הוא שצריך לרחם עליו? ונראה לי בס"ד דכונתו היתה לטובה, כי הוא ידע שבא לעולם על ידי תפלת אמו, וחשב שלא יהיה לו חיים הרבה אלא ימות קטן, דדמי להא שאמרו רבותינו ז"ל בווהר הקדוש כל מי שהוא מסיטרא דנוקבא אין לו חיים ארוכים וימות קטן, וכדהוה בחבוקו וכיוצא, ולכן גם הוא שבא על ידי תפלת אמו כן יהיה לו, ומה הנאה לאמו אם בקרוב יפטר מן העולם, ולכן בקש להענישו כדי שיתחייב הוא להתפלל עליה שתתעבר בילד אחר, וזה ודאי יחיה כיון שבא על ידי תפלתו, ולזה אמר ויחייב לך רבבה מיניה, כי זה זוטר בשנים, אבל הבא על ידי תפלתו יהיה רבא בשנים, והשיבה לו אל הנער הזה התפללתי! אל הנער הַדְּוֹעַ, שהיתה בת קול אומרת **עֲתִיד צְדִיק אֶחָד לַעֲמֹד וְשָׁמוּ שְׁמוֹאֵל**, וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שמו שמואל, וכיון שהיו רואין את מעשיו אומרים אין זה שמואל, וכיון שנולד זה ורואין את מעשיו אומרים כמדומין אנחנו שזה הוא, עד כאן לשון המדרש, ולזה אמר חנה לעלי כיון שחכמתו ומעשיו מוכיחין שזה הוא שהכריזה עליו בת קול, אם כן ודאי יחיה ויאיר עיני ישראל, שהבת קול הכריזה על צדיק שיגדל ויהיה נביא ויאיר עיני ישראל, וכאשר היה כן באמת, ועל כן אין לחוש מחששה זו שלך, שאתה חושב שהוא יפטר עתה בלאו הכי בהיותו קטן, מפני שאין לו חיים, כי אל הנער הזה הַדְּוֹעַ ומפורש בבת קול התפללתי, וזה ודאי יחיה ויאריך ימים. (בן יהודה - ברכות לא ב)

מיהו מורה הלכה כו'. אע"ג דקטן מב' שנים היה שמואל כמ"ש **וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד עוֹלָם.** והיינו עולם של לויים נ' שנים וכל שנותרו לא היו רק נ"ב שנים (תענית כה) היינו בדיני אדם אבל בדיני שמים היה רוצה לעונשו דכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה בדיני שמים כדמוכח במס' עירובין (גו) והא דקראו הכתוב נמי **נער ע"ש מעשיו שהיה כנער ולא כקטן כמ"ש כה"ג סוטה (יב).** גבי משה **וְהָיָה נֶעֱר בְּכָה וְגו'.** (חידושי אגדות - שם)

ש. **אֶתְרֵי מוֹת שְׁנֵי ר"ת אַמְש,** לרמוז שבשעת זה הדיבור מתו אמש דהיינו ביום שלפניו, **אַמְש** בגימטריא **פּרָה אַדוּמָה** (341) מלמד שביום אתמול מתו ובו ביום נשרפה הפרה. (פענה רוא) **א"נ** אמר לו שיאמר לאהרון דברי תנחומין, ומצינו דיבור בתנחומין שנאמר (בראשית נ כא) **וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לָבָם,** וכן (ישעיה מ ב) **דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַם.** לפי שנצטער במיתת בניו, אמר לו מוטב לך שמתו ממה שיהיו כל ימיהם בדד ולא נתנגעו. (תנחומא ב כו, מושב זקנים)

פירש ב'אגרא דכלה' - הנה בפסוק הראשון לא פירש מה היה הדבור למשה, ואם הוא מה שיצוה לאהרן, הנה זה אמירה בפני עצמו בפסוק ב'. ונראה דזה הוא הקדמה וטעם למשה אדונינו סיבת המצוה שיצוה לאהרן שלא יבוא בכל עת וכו', שלא יחשוב משה שח"ו איזה שמץ נמצא באהרן שאינו ראוי לגשת אל הקודש כי אם ביום המקודש שנתכפר העון. לזה הקדים הש"י דבורו למשה אחרי מות שני בני אהרן, ומה היה הדבור הוא שהודיעו הש"י סיבת מיתתם הוא בקרבנתם לפני י"י וכו', היינו שנתקרבו מאוד אל פני י"י ונתבטלו ממציותם מרוב השגתם וחשקם להדבק במקורם, וגעלה נפשם את בשרם ונדבקו בקונם (עיין באור החיים), ומזה הבין משה אדונינו דסיבת המניעה לאהרן מגשת בכל עת אל הקודש הוא לבל יתבטל ממציותו מרוב תשוקתו, רק ביום המקודש שישנו בו תוספת [נשמה יתירה מכוונת] חיה, ויש בו כח לסבול בהירות יותר ולעמוד בהיכל ולא יתבטל.

א"נ - וַיְדַבֵּר יְ-הוָה אֶל מֹשֶׁה דְבַר קֶשֶׁה אֶתְרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן, אמנם בראותו כמה כאב העדר צדיקים הלך למשה רבינו ע"ה מיד נכמרו רחומיו כביכול ונהפך מדת הדין לרחמים על כן שוב פתח ברכות **וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל מֹשֶׁה.** (חידושי רבינו יוסף נחמיה עה"ת - קורניצר זצ"ל גאב"ד קראקא)

ת. וַיְהִי בְשִׁמּוֹנִים שָׁנָה וָרַבֵּעַ מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית בְּחֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ לְמִלְכָה שְׁלֵמָה עַל יִשְׂרָאֵל בְּכַן הַפִּיִת לִי-הָנָה. (מ"א ו א) כתב המלבי"ם - הנה מן בנין המשכן בימי משה עד בנין המקדש היה ת"פ שנה, וכן מן בנין המקדש בימי שלמה עד שנבנה שנית בימי עזרא היה גם כן ת"פ שנה, וכתב מהרי"א שהיה הזמן מכוון מה', שכן היה ראוי שיתעלה הבית מזמן לזמן.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם לחלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com